

ABIKOOLI ÕPILASTE ELULAADI ISEÄRASUSI

Tiiu Aunapuu

Esti pedagoogikateadlased akadeemik H. Liimetsa juhitud on juba mitme aasta vältel tegelnud õpilasliku elulaadi uurimisega. Õpilaslikku elulaadi on käsitatud kui õpilastele iseloomulikku ja kooli poolt võimaldatud erinevate tegevuste struktuuri, mis on neil sisemiselt aktsepteeritud ning kindlustab õpilaste individuaalsete ja grupiliste põhivajaduste rahuldamise, tagades koos sellega kooli keskse koha nende väärtuste süsteemis (Liimets, 1976, lk. 17).

Käesolevas töös vaadeldakse lähemalt abikooli õpilaste elulaadi iseärasusi, võrreldes normkooli samavannuste õpilastega. Katsed viidi defektoloogiaosakonna diplomandi M. Toomasti poolt läbi 1980. a. kevadel Kosejõe Eriinternaatkooli ja Pärnu Abikooli 7. ja 8. kl. õpilastega. TRÜ pedagoogika kateedri poolt koostatud ankeedi "Pingist pinki" abil uuriti järgmisi õpilaste tegevusi ning hoiakuid nende sooritamisel: õppimine, ühiskondlik töö, harrastused, koduste tööde tegemine, teatris ja kinos käimine, suhtumine muusikasse, vaba aja veetmine, lugemine, raadio ning teleri osa, suhtlemine klassikaaslaste ja sõpradega, õppimishoiakud, riietumise probleemidele mõtlemine, tulevikukavatsused, osalemine spordis. Õpilastel tuli anda hinnang mitmesuguste erinevate tegevuste (muusika, sport, kino, teater, õppetöö, ühiskondlik töö, raamatud, raadio, teler, sõbrad, rietus, kunst) olulisusele nende elus.

Järgnevalt esitatakse võrdlevalt elulaadiankeedi mõned olulisemad tulemused nii abikooli (M. Toomast, 1980) kui ka normkooli (U. Kala, 1977) kohta.

1. Väga oluline on, et õpilased tegeleksid oma põhitööga, s. t. õppimisega põhjalikult ka kodus. Sellepärast olid küsimustikus tähtsal kohal õppimisharjumusi selgitavad küsimused. Tabeli 1 andmed näitavad, kuidas õpilased täidavad koduülesandeid.

Nagu tabelist näha, on tulemused väga erinevad. Ilmselt mõjutab abikooli õpilaste tulemusi ka see, et paljud neist õpivad koolis õppimistunnis või pikapäevarühmas. Samuti sunnib ka laiska õpilast enam pingutama see, et abi-

T a b e l 1

Koduülesannete täitmine (%)

Vastusevariant	Normkool	Abikool
1. Tihtipeale jäävad kõik hoopis tegemata	2,3	2,3
2. Sageli jäävad mitmes aines tegemata	5,3	3,0
3. Õpin teatud ained alati ära, teised jätan sageli tegemata	13,5	3,9
4. Mõnes aines jäävad teinekord ka tegemata	73,7	34,0
5. Alati kõigis ainetes õpitud	4,7	56,8
6. Vastamata	0,5	-

kooli klassides on vähe õpilasi ja seega õpetajale "vahelejäamine" peaaegu kindel. Seda ei saa aga sugugi väita normkooli suurte klasside puhul, kus õpetaja harva kontrollib üle 2 - 3 õpilase kodutööd; see aga omakorda soodustab mõttelaiskust ja "käega löömise meeleolude" teket. Loomulikult ei tohi abikooli õpilaste vastuste puhul täiesti välistada ka vaimselt alaarenenud laste vähest enesekriitikavõimet ja nõrgenenud enesehinnangut, mis võis vastuseid mõjustada.

2. Küllalt oluline on õppimise edukusele see, millal õpitakse. Teatavasti soovitavad meedikud pärast koolist tulekut puhata - viibida tund värskes õhus ja seejärel asuda koduseid ülesandeid tegema. Kuidas on aga tegelik olukord? Järgnevalt võrreldakse koduülesannete täitmise aega normkooli ja abikooli õpilastel.

T a b e l 2

Koduülesannete täitmise aeg (%)

Vastusevariant	Normkool	Abikool
1. Kohe pärast kojujõudmist	5,9	50,0
2. Pärast söömist ja väikest puhkust kohe	30,4	27,5
3. Pärast mõnetunnist puhkust ja muid toimetusi	26,3	9,0
4. Päris õhtul, kui muud tegemised tehtud	15,2	4,5
5. Kord nii, kord teisiti, mul pole selles osas kindlat reeglit	22,2	9,0

Seega on ka kodülesannete täitmise aeg abikooli ja normkooli õpilastel erinev. Abikooli õpilased kiirustavad koduseid ülesandeid täitma kohe pärast kooli, 15,2 % normkooli õpilastest aga viivitavad tööle asumisega isegi selle ajani, kui kõik muud tegemised tehtud. Pole siis imeks panna, et neil sageli (21,1 %) kodused ülesanded hoopis tegemata jäävad.

Samas aga selgub, et abikooli õpilased teevad koduseid töid kiirustades ja pealiskaudselt. 50 % küsitletuist kulutab selleks vaid kuni pool tundi, 13,7 % õpilastest täidab koduseid ülesandeid 0,5 - 1 tund, 34 % õpib 1 - 2 tundi ja 2,3 % töötab üle 3 tunni.

3. Väga suurt tähtsust korrektsioonitöös annab abikooli õpilastes vastutus- ja kohusetunde kasvamine. Rohkesti annab selleks võimalusi õpilaste rakendamine ühiskondlike ülesannete täitmisse. Ankeedist selgus, et vaid 25 %-l uuritud õpilastest on ühiskondlik ülesanne. Ometi on igas kollektiivis võimalik leida selliseid - kas pidevaid või ajutisigi - ülesandeid, mida õpilased suudaksid täita.

Ka normkoolis pole ühiskondlike ülesannetega hõivatus kaugeleki rahuldav: ligi kolmandikul õpilastest pole mingit ühiskondlikku ülesannet. TA Ajaloo Instituudi teaduri I. Erme uurimismaterjal näitab, et ühiskondlikule tegevusele ja enesetäiendamisele suunatud orientatsioon seostub küllalt sageli kultuuriorientatsiooniga. Õpilased, kellel domineerivad need kaks kesket orientatsiooni, on ka spordihuvilised. Sellest võib teha järelduse, et ühiskondlikule aktiivsusele suunatud orientatsioon ei vaesesta vaba aja struktuuri, vaid vastupidi, mida rohkem indiviid kulutab aega sotsiaalseteks vajadusteks, seda laiemad on tema kultuurihuvid, kõrgem nende rahuldatus aste ning tugevam kaldumus pühendada oma vaba aega aktiivsele tegevusele. Seega tekitab osavõtt ühiskondlikust tegevusest vajadusi vaba aja sisukaks veetmiseks (I. Erme, 1977, lk. 213).

4. Vaba aja kasutamine ja sisustamine iseloomustab isiksuse huvisid, püüdlusi, tema sotsialiseerumise astet. 40,9 % abikooli õpilastest väidab, et neil jääb päevas 1-2 tundi, 29,5 %-l õpilastest aga üle 3 tunni vaba aega.

Meelistegevused vabal ajal on teleri vaatamine (77,1 %), muusika kuulamine (61,3 %), kinos käimine (üle 3 filmi kuus on vaadanud 54,5 % abikooli õpilastest), sport

(37,4 % õpilastest võtab regulaarselt osa sporditreeningutest). Huvialaringide osatähtsus vaba aja sisustamisel on kahjuks väga tagasihoidlik: normkooli õpilastel 27,6 % ja abikoolis 22,7 %. Abikooli tüdrukud (15,9 %) nimetavad õmb-lusringi, 4,6 % õpilastest tegeleb fotoasjandusega ja raamatukogu tööga ning 2,2 % õpilasi käib näiteringis ja loodussõprade ringis.

5. Õpilase elulaadi kujunemisel on suur tähtsus kodul. Inimesel pole kaasasündinud inimpsüühikat, inimene tuleb inimeseks kasvatada. Seega ei täida lapsevanemad isiklikult meeldivat või mittemeeldivat kõhustust, vaid kõige tähtsamat ühiskondlikku ülesannet. Üksnes õigesti korraldatud perekondlik kasvatus loob eeldused ja aluse terve, võimeka, kohusetundliku, sotsialiseerunud isiksuse kujunemiseks (L. Nurmoja, 1977, lk. 205). Vanemate suhtumised ja kogu kodune atmosfäär peegeldub ilmekalt õpilaste hoiakutes. Ankeedist selgus, et abikooli õpilased vestlevad väga harva kodus vanematega neid huvitavatest küsimustest. Põhiliste vestlusteemadena nimetatakse riidetust ja koolielu, harvemi-ni arutatakse tulevikukavatsusi (anketeeriti abikooli lõpetajaid!) ja rahaasju, üldse ei räägita kodus maailmasünd-mustest, teatrist, muusikast, õpilase sõpradest ja tuttava-test.

Kokkuvõtteks tuleb öelda, et abikooli õpilaste elulaad erineb oluliselt normkooli õpilaste elulaadist. Erilist tähelepanu tuleks õpetajatel ja kasvatajatel pöörata just abikooli õpilaste vaba aja kasutamise võimaluste rikastamisele, milleks koolidel on soovi korral küllaltki head võimalused nii pioneeride ja oktoobrilastega tehtava töö korraldamisel kui ka ringide töö planeerimisel. Samuti tuleks abikoolide õpetajatel tõsiselt mõelda võimaluste üle, kuidas anda õpilastele võimetekohaseid ühiskondlikke ülesann-deid, et arendada neis vastutus- ja kohusetunnet, oma aja ja tegevuse planeerimist ning teiste inimestega arvestamist, ilma milleta on õpilaste ettevalmistamine iseseisvaks eluks pärast kooli lõpetamist mõeldamatu.

Kasutatud kirjandus

- Erme, I. Keskkooliõpilaste hoiakutest vaba aja kasutamisel. - Nõukogude Kool, 1977, nr. 3.
- Kala, U. Mõned kooli iseärasused ja õpilaslik eluviis. - Nõukogude Kool, 1977, nr. 3.
- Nurmeja, L. Sotsialistlik elulaad ja perekondlik kasvatus. Nõukogude Kool, 1977, nr. 3.
- Toomast, M. Abikooli vanemate klasside õpilaste omavaheliste suhete sõltuvus õpilaslikust elulaadist. Diplomitöö. Trt., 1980.
- Лийметс Х. Социалистический образ жизни и развитие личности учащегося в школе. - В сб.: Воспитание личности. 1976.

ОСОБЕННОСТИ ОБРАЗА ЖИЗНИ УЧАЩИХСЯ ВСПОМОГАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Т. Аунапуу

Резюме

При помощи анкетного метода исследовались следующие виды деятельности учащихся: учебная и общественная работа, увлечения, выполнение домашних заданий, чтение, посещение кино и театра, общение с коллективом класса, слушание музыки по радио и просмотр телепередач, занятия спортом. Были выяснены также личностные оценки и установки к таким проблемам, как учеба, одежда, планы на будущее: учащиеся должны были оценить для себя значение разных видов деятельности.

Выяснилось, что образ жизни учащихся вспомогательной школы в значительной мере отличается от образа жизни учащихся массовой общеобразовательной школы. Сразу же после школы умственно отсталые ученики начинают заниматься домашними заданиями. Положительно, что обычно они их выполняют. У учеников вспомогательной школы имеется очень мало общественных поручений. Свое свободное от учебы время они проводят бесцельно, почти не принимают участия в работе кружков. Роль семьи в воспитании умственно отсталого ребенка, как правило, мала: редко обсуждаются перспективы будущего ребенка, почти полностью отсутствуют беседы о событиях в мире, о театре и музыке, о друзьях и товарищах учащегося.